

LJUBLJANSKI ČASNIK.

St. 104.

Vtorik 30. Grudna.

1851.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petik. Predplačuje se za celo leto pri založniku *Jožefu Blavniku* 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrajta še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znese 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, kateri more po novi postavi frankiran biti.

Slovo od bravecev.

Z umerlim starim letom se je tudi kamen zavalil na grob „Ljubljanskega časnika.“ Pešale in pešale so njegove, kakor moči sivega starčka da je moral svojo osodo zgoodej doseči. To pa ni moglo drugači biti, ker mu je manjkalo studenca, iz kterega bi bil zajemal vir življenja, ker je pogreševal zraka, v kterem bi bil zamogel svoje slabe ude okrepčavati. Da se ni dvignul visoko, da bi ga bili čislali in hvalili, mu ni zameriti, ker je imel eno perutu zvezano drugo zlomljeno. Sam si je trudil sterma na stermem potu, nobeden mu ni prišel v pomoč, nobeden opešanemu pod pasho segel, toraj ni čudo, da je reva začel slabeti in pešati, da je poslednjič omagal.

Svojim prijatom, ki so ga v svojo hišo sprejemali in mu niso sovražni bili, se poslednjič še serčno zahvali in prosi, da bi spomin na njega v svojih persih ohranili. Naj počiva na strani svojih rajncih bratov, slovenskih časopisov. Z Bogom!

Vradni del.

17. decembra 1851 bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju doklada LXXII. delu občnega državnega zakonika in vladnega lista, in sicer za zdaj v edino-nemškem izdanju izdana in razposlana.

Zapopade pod

št. 255. Cesarski patent od 22. decembra 1851, veljaven za celo državo, s kterim se obsežek vojaškega sodništva odloči in vstanevi, da imajo te odločbe v vsih kronovinah 1. januarja 1852 v moč stopiti.

Dunaj 24. decembra 1851.

Od c. k. vredništva občnega državnega zakonika in vladnega lista.

Nevradni del.

Slovenski jezik v starih časih.

(Iz Novic leta 1848.)

Pri zdanjim poganjanji za slovensino bi utegnili tudi prav priti, de se opomni, koliko je slovenski jezik pri nekdanjih Nemcih veljal, in koliko je pri njih čislán bil. De bi se bila slovensina kje posebno pisala, tega sicer ni najti; de se je pa v vladarskih rečeh govorila, je gotovo spričano.

V šolskih bukvah: „Zgodbe Krajnskiga vojvodstva“ (Geschichte des Herzogthums Krain etc.) stran 25 se bere, in spodej je več spričevanj napeljanih, de: Slovenski vojvodi, ako so bili ravno nemške kervi, so mogli, ker so slovenski narod namestovali, v slovenskim jeziku celo pred cesarskim sodnim stolom in v nemških velikih zborih razglasiti, so imeli povedati.

Valvazor v VII. bukvah stran 394 piše, in drugod je tudi znano, kako so se nekdanji voj-

vodi na Koroškim stavili. Godilo se je vse na lepim polji pri Gospej sveti (Saalfeld), dve uri od Celovca. Tam je sedel na okroglim kamnu kmet, in krog njega je vse ljudstvo zbrano bilo. Prihodnji vojvoda je prišel, spremljen od vitezov in žlahtnikov, in kmečko oblečen; spredej je šel med dvema bandercama Goriški knez, in zraven so černiga vola in medliga konja peljali. Kader na okroglim kamnu sedeči kmet noviga vojvoda ugleda, zapraša v slovenskim jeziku: „Kdo je ta, ki tako krasno semkej stopa?“ Ljudstvo odgovori: „Deželni vojvoda je.“ Kmet praša dalje: „Je pa tudi pravičin sodnik, oskerbnik prida in sreče naše dežele in prostosti naše? Je tudi varh kersanske vére, vdóv in sirot?“ Vojvoda je mogel obljubo storiti, de si bo za pravico vse prizadel, akoravno bi pri tem tako obožati mogel, de bi se mogel slabe živine, kakor stavól in konj, poslužiti. Kmetu je bilo potem 60 vinarjev za odkupšino danih, tudi tisto dvoje živinče in vojvodova obleka, in njegova hiša je bila davkov prosta. Na to je kmet udaril vojvoda na levo lice, mu je priporočil, de naj bo pravičin sodnik, je šel s kamna in s svojim konjem in vólam preč. Novi vojvoda pa je stopit na kamen, je svigal z mečem krog sebe po zraku, in je ljudstvu obljubil dobre in prave sodbe. Zdaj je šel v cerkev bližnjo s. Petra, in po opravljeni božji službi je bil po vojvodsko oblečen in je na to žlahtnike pogostoval. Je jezdil dalje čez polje, se je vsedel tam na kamnitin stol, deželi pravice poterdil in posestva delil. Nasprot mu je pa ljudstvo pokorsino in zvestobo obljubilo. Vse se je sklenilo z božjo službo v cerkvi Gospé svete. Takošno opravilo je vpeljal vojvoda Ingvo konec osmiga stoletja, in zadnjič se se je godilo, ko je bil avstrijski Nadvojvoda Ernest v létu 1414 Koroški vojvoda postavljen. P. Hicinger.

Nekaj od Srbije

iz gosp. Jovan-Gabrilovičeviga deršavniga besednjaka.

(Iz Novic leta 1848.)

Srbija ima 1000 štirjaških milj v sebi. Razdeljena je v 17 okrižij — kresij, — okrožja v srece — srenje, — kterih je 54. — Zemlja je gornata; naj veči berda so na jugu, ktere se z Bakanam vkup derže. Naj višji hribi so: Kopavnik — Kopalnik, Ploča, Željín, Stol, Rtan. — Veči reke so: Donava, Sava, Morava, Drinja, Timok, in druge manjši.

Dežela je v prijetnim podnebji. Naj lepši sta mesca kimovec in kozopersk: naj toplejši je rožni cvet. Žetva se začne v rožnim cvetu, in dožanje se v malim serpanu. Vinogradi se oberajo večkrat v začetku, navadno pa okoli srede kimovča. — Zima je voljna, v južnih krajih pa, ki so višji od družih, je ojstra in dolgo terpi.

Srbija ima obilno blazih rud v svojih berdih; pšenice, in družiga žita, pitanih in divjih zveri, celo kak šakal se kterikrat v rudniške

planine zaleti. Ptice se tiste, ki žive navadno pod srednjim nebim pasam. Reke gonize od rib. Gojzdov ima dežela silo, vse berda so obrašene; more se reči, de je skorej tretjina zemlje še v gojzdih. — Stanovnikov je v Serbii 849,286; med temi je 825,783 Serbljanov, kterim so tudi Vlahi prišteti; 15,161 Turkov; 1,368 Judov; 900 tujcov stanovitno v deželi prebivajočih; in 6,974 Ciganov. Tako v Serbii na štirivogeljni milji še 900 ljudi ne živi. — Serbljanje žive v 1170 občinah, 34 mestih, 2018 selih — vaseh, — 193 zaselcih, in v 126,789 hišah. Naj glavniš mesta so: Beligrad, Požarevac, Smederevo, Jagodina, Šabac, Negodin in Paračin. — Turki žive po nekaj v 16 mestih, in imajo 2649 hiš v deželih. Judje imajo stanovitno prebivanje le v Belimgradu; to velja tudi od tujcov. Ciganje nimajo stanovitniga prebivanja v deželi; priklatijo se iz družih krajev v Serbijo, in se ravno tako vernejo, ter gerdo čez mejo.

V deželi se izdelujejo mnogotere rokodelstva. Po vaseh žene sukno pripravljajo, s kterim se obadva spola obločita; tudi veliko platna žene izdelajo. To je res vse pohvale vredno nad Serbljani, de se z domačimi pridelki oblačijo, ne pa tako kakor so Slovenci začeli, ki jih le to veseli, kar iz tujih dežela pride. Pametin mož je tisti, ki se iz tega živi in oblači, kar mu domačija da; zijaki pa, ki s tujšino bahajo, so opicam (merkelcam) podobni, ki vse posnemajo, kar nad drugimi vidijo neumnega in napačniga.

Pri Jagodini imajo steklenico (glažuto). Pappa ali potašel se pripravlja v krajih preko Morave. — Kupčijo imajo v rokah Serbljanje sami, Turki, Judje, in tujci. Poglavitne reči, ki jih Serbija v druge turške kraje razposilja, voli, konji, krave, svinje, ovce, koze, različne ribe, nezdelana žida in volna. — Naj imenitniš tergovske mesta so: Beligrad, Jagodina, Šabac in Negodin. — Vsi Serbljanje, to je, kteri so serbskiga rodu, so staroverci. Metropolit se imenuje „Arhiepiskop Beligradski in metropolit cele Srbije.“ Metropolit in episkopi se zbirajo od naroda in kneza. — Serbija je razdeljena v štiri eparhije: beligradško, užiško, šabaško in timoško; eparhije pa se dele v protopopjate in namestništva. Kolorok je zmed tujcov katoljskih, imajo stransko (privatno) božjo službo pri avstrijskim konzulatu; drugi tujci nimajo nič božje službe razun Turkov, ki imajo svoje medšite (mošee), in razun Judov, ki imajo svojo snidnico (sinagogo). Za omikanje naroda je v Beligradu visoka šola (liceum) z modrovskim razdelkam, in gimnazjam, (kar mi pravimo: latinske šole); tri polgimnazje zunej Beligrada; obertno-kupčevska šola v Beligradu; gerska šola ravno ondi; in 232 malih šol po mestih in vaseh. Vsih učencov je 6,766. — V Beligradu je tudi družtvo serbskiga slovstva (literature).

Serbsko vladanje je ustavljeno z ustavo mesca grudna 1838 no svitlo dano, v svečanu 1839 razklicano. Oblasti zakonodajavne, zakonospolnovavne, in sodniške so po namenu imenovane ustave razstavljene. Zakonodajavno

oblast ima knez sam s svetovavskim zborom), izpolnovavno ima knez sam. — Knežeska čast je zborna. Pravico kneza zbirati ima serbski narod, kateri ga v zbirališču zbira. — Letnih prineskov cele Serbije je 900,000 tolarjev; s tim se vsi troški odri- vajo. — Bojna moč ob času mira obstoji le iz redniga garnizona ali stražarstva, ki se der- ži zavolj notranjiga reda, ob času sile in po- trebe je pa vsak Serbljan vojak, in je dolžan z lastnim orožjem, in ob lastnim živežu se vojskovati; samo smodnika, in svinca mu vladarstvo da. — Serbska knežija plača vsako leto turškemu cesarju 2,300,000 serbskih gro- šev ali 197,666 gold. in 40 krajcarjev dav- ka. Belogradski paša je sultanov namestnik v Serbii, in vsi Turki, kar jih je v Serbii, so pod njegovo oblastjo. Če Serbljan Turka toži, se zgodi pred turškim sodnikom; če pa Turk Serbljana, pred serbljanskim. Tujci so pod oblastjo konzulov ali poslanikov, ki so štirje v Serbii: avstrijski, rusovski, angle- ski in francozki. J.

Vesel naj bo, kdor brati zna.

(Mladim, pa tudi starejim ljudem po kmetih v prevdank).

(Iz Novic leta 1849.)

(Konec.)

Postavimo si pred oči taciga, ki je slep od rojstva, — kako čudno se mu zdi, ko sliši od svetlobe sonca in lesketanja zvezd, od lep- jih cvetic, od lepiga človeškiga obraza, od lepih hiš, cerkev, kipov, lepe živine i. t. d. govoriti, kako čudno se mu to zdi, kar drugi hvalijo, on pa tega viditi nemore — kako želi, de bi tudi on vidil! Postavimo si na dalje pred oči kruljeviga, hromastiga, sključeniga, — kako taki želijo, de bi zamogli ravno hoditi, in tako naglo iti ali teči, kakor drugi, ki imajo zdrave ude! Ravno tako mora takim biti, ki brati ne znajo, če vidijo pred seboj bukve odperete, v katerih toliko lepiga in koristniga zapisano stoji, in slišijo druge brati — njim pa so čerke, kakor slepimu barve!

Ali na to nekteri pravijo: „Jez nisim kriv, ampak moji starši, moji oskerbniki, moja žlahta, moji gospodarji, kateri mi niso pripustili, ne privoščili, de bi bil v šolo hodil, de bi se bil kaj brati in pisati naučil.“ Drugi pravijo: „Jez nisim časa, ne prilike imel, de bi se bil saj brati naučil.“ Tretji pravijo: „Jez tako lahko živim, čeravno brati ne znam, jez znam svojo zemljo obdelovati, in od svojiga pridel- ka lahko živim, ker vidim, koliko je takih, ki znajo dobro pisati, rajtati in druge zvi- jače, pa vendar kruha stradajo, hodijo od hiše do hiše, in se slabo obnašajo in vedejo.

Na izgovor prvi jim to odgovorim: Če te niso tvoji starši ali drugi v šolo hoditi pustili, de sam brati ne znaš, pa saj drugim privoščil, to je, svojim otrokam, svojim pastirkam ali tebi zročnim otrokam, de bodo v šolo hodili; ne bodi jim zato nevoščljiv, ker ti brati ne znaš, de tudi drugim tega ne privoščiš. Kaj je slep človek zato drugim nevoščljiv, če dru- gi vidijo, on pa ne? kaj bo on drugim zato oči pokazil, de bi tudi drugi slepi bili? On le Boga za drugi prosi, de bi jih Bog take nesreče obvaroval. Ravno tako tudi ti stori: opominjaj, prigajnaj, spodbadaj, sili druge, de bi se brati ali pisati naučili, če le prilika za to imajo. Ti boš sam veselje po tem imel, ko boš vidil, kako ti bodo otroci kaj lepiga brali, in se ti zahvalili, de si jim prilika pri- voščil, se kaj naučiti.

Na izgovor drugih se to reče: Če ti nisi priliki ali časa imel, de se nisi brati naučil,

morebiti takrat še ni bilo toliko šol ali je še malokteri takrat brati znal; zdaj so pa vsi drugi časi, zdaj je več šol, in prihodnjic jih bo še več. Če tedaj ti nisi take prilike ali časa imel, pa jo drugim privoščil, in pripusti jim, de se bodo saj brati naučili. Če si ti ali od mladosti, ali pozneje kruljev, hromast ali sključen postal, kaj boš tudi drugim to privoščil, de bi tako nesrečni bili? Jez mislim, de tako hudobniga serca nimaš.

Na izgovor tretjih se to odgovori: Če ti lahko živiš, če ravno brati ne znaš, ne misli, de bodo tudi drugi tako lahko živeli, če ne bodo brati znali, kakor ti. Postavim, ti imaš celo zemljiše (cel grunt), pa dosti otrok; ali bodo tvoji otroci vsi na tvojim zemljišu ostali? ali se ne bodo razšli? ali ne zna kateri tvojih sinov rokodelce, štacunar, vojsak ali kaj dru- ziga postati, de mu bo treba, de bi brati in pisati znal? Če imaš ti na svojim gruntu le lesnike in drobnice, de jih komaj za jezih obrniti znaš, kaj ne boš svojim otrokam kaj boljšiga sadu privoščil? Če ti nisi znal drevja požlahniti, kaj te ne bo veselilo, če bi se otroci tega naučili, de bi divjake s žlahnimi cepiči pocepili? ali se ne bo otrokam dober sad boljše priligel, kakor lesnike, ki jim usta skup vlečejo, če jih vgriznejo? Če se taki divjaki pocepijo, boš tudi ti rad dobi sad vžival, in tudi svojim otrokam ga privoščil.

Ravno tako je, če ti brati ne znaš, tedaj saj svojim otrokam in drugim, če moreš privoščil, de se bodo brati in pisati naučili, in kmalo boš tudi ti od taciga sadu kaj vžival, ker ti bodo otroci iz dobrih bukev lepe reči brali, ali pripovedovali, kar se bo v tvoje serce za- sejalo in dober sad prinašalo. Res je, kdor nič ne ve, nič ne skusi, tega nič ne mika. Če ravno druge vidiš, kateri dobro brati in pi- sati znajo, pa slabo izhajajo, kako bodo pa tisti izhajali, če clo nič brati in pisati ne bodo znali? In če se med takimi, ki brati in pisati znajo, nekteri potepuhi znajdejo, se ne sme misliti, de morajo tudi tvoji otroci taki postati. Zavolj takih se ne sme zanemariti, de bi se otroci ne priganjali brati in pisati učiti, ker vselej taki laglej izhajajo, kateri brati in pi- sati znajo, kakor pa tisti, ki nič ne znajo, in ki še svojih domačih reči zapisati ali zraj- tati ne znajo.

Branje je vsakimu potrebno, ker zdaj so že taki časi prišli, kateri brati ne zna, je sko- rej le napol človek. Nova vlada, ki so jo nam presvitli Cesar dali, ni oprostila le zemljiš- njih podložnosti, temuč je tudi vsaciga člove- ka povzdignila na tako stopnjo svobode, de sme v svoji srenji, odkritoserčno za prid ene in druge reči govoriti. Kaj pa bo govoril, če brati ali pisati ne zna, če clo nič ne ve, kaj vlada veleva, kaj nasproti prepove, kaj sme, kaj ne sme biti i. t. d.

Če je kdo rokodelce (antverher), si take bukve preskerbi, ktere so za njegovo roko- delstvo potrebne, jih bere, premišluje, in poskuša, de se bolj v svojim rokodelstvu iz- učil, in tudi zve, kar so vunanji rokodelci znajdili.

Če je pa kdo kmetovavec, mu je branje tudi posebne koristno, ker se iz nekterih bukev veliko dobriga lahko nauči, in lahko spozna, de se staro kopito (stara navada) mora po- praviti, ali pa novo narediti, to je, stare dre- vesa obžagati, stare suhe veje otrebiti, de se staro drevo zopet pomladi, ali pa de se namest starih, posekanih dreves, nove, mlade drevese zasadijo, de se mora namest plitvo, globoko orati ali prekopavati, iz pašnikov ali gmajn njive in travniki narediti, in živino v hlevu rediti, de se več gnoja, in potem več žita pridobi, namest vozkih krajev (ogonov) po različnosti sveta tudi široke delati, ker po

razorih se malo perdela. Zvedil bo iz bukev, kako se živina bolj zdrava ohrani, ali če zboli, kako se zopet ozdravi; ker na tem je kmeto- vavcu veliko ležeče. Kako se vse to napravi in stori, to nam Novice in drage za ta namen spisane bukve popišejo, in kmetovavec taki- ga popisvanja nar bolj potrebuje, de opusti slabe stare navade, de si zamore več pride- lati in premožnejši in bogatejši postati. Zato pa je treba, de se brati nauči.

Če je kdo hlapec ali dekla, saj ob nedeljah in praznikih kakšne poštene bukve bere in si kratki čas dela, ali se v keršanskim nauku še bolj uči, bolj zvesto svoje delo in službo opravlja, in se okoli ne potepa.

Če je kdo bolan, kdo bo zmiram pri njem stal, in mu kratki čas delal; — če zna brati, si okrajša dolge ure, če take bukve bere, ki ga tolažijo.

Ki tedaj še brati ne znate, ne zamudite brati se naučiti, ali saj mladini pripustite, de se brati nauči!

Ker pa tega mojiga spodbujanja ravno tisti brali ne bojo, za ktere je pisano, tedej pro- sim, de naj tisti, kateri bodo to brali, takim oznanijo ali jim bero, kateri še brati ne znajo katerim pa je to pisanje namenjeno, de se zbu- dijo, in de spoznajo koristnost branja za se ali za družino, posebno za otroke. Naj bi starši in gospodarji saj pozimski čas mladine ne zaderževali brati se učiti, ker je taka lepa prilika, de lahko v šolo, ali h katerimu drugimu v nauk grejo; — eno ali 2 uri na dan se veliko doma ne zamudi, vunder pa zna to otrokam za celo njih življenje v veliki prid biti!

Austrijsko cesarstvo.

Krajnska.

** Iz Loške doline 15. grudna. Vče- raj je bil vesel dan za našo po povodnji tako nesrečno dolino. Generaladjutant Njih Veli- čanstva je bil večeraj pri nas, se prepričati revšine, ktera je nasledik zadnje strašne po- vodnji, in v tolažbo nesrečnim podariti milo- šnjo našiga dobrotljivga cesarja 8000 gold. Ko je ta milošina cesarjeva od g. fajmoštra v Starimtergu zbranimu ljudstvu po sv. maši z prižnice naznanjena bila, so ljudstvu, gin- jenimu tolikšne milosti, solze hvalečnosti oči in lica zalivale. Po tem se je zahvalna pesem za milostniga cesarja pela, ki jem je, kakor angelj z nebes, pomoč v nadlogi poslal.*

D—n. (Nov.)

Česka.

Budjevice. Novi škof prečast. gosp. Vale- rian Jirsik so 18. dan listopada vsim gimna- zialnim katehetam naslednje vprašanja poslali, ki jim je vestno na nje odgovoriti. 1) Po katerim učilu (Lehrplan) se uči verstvo, ktere pomočne bukve imajo? 2) Se opravljajo ob vsih nedeljah in praznikih nagovori (exhorta- tiones) v gimnazialnih ločinah posebej, in ka- ko? 3) Kakošne pomočke in pota imajo, nad obnašanjem učencov v šoli in zunaj šole tečno čuti, in če se rabijo? 4) Imajo li razun ne- delj in praznikov tudi šolske dni božjo službo, na kakošnim kraju, kako s kakšnim pridam? 5) Imajo li duhovne vaje, ob katerim času, skoz koliko dni? 6) Prejemajajo li učenci saj po štirikrat svete zakramente, kjer jih je več v manjših razdelih, kakšin čas in s kakšnim vspeham? 7) Kakošne verske ali pobožne vaje so sicer v navadi, ali kraju primerne in bi jih bilo želeti, 8) Kteri so zaderžki vere in lepo- obnašavne odreje in kako bi se dali odpraviti? 9) S katerimi pomočki bi se dalo verno in lepo- obnašavno olikanje gimnazialne mladosti po- vzdigniti.

Z o r a,
Jugoslavenski zabavnik
za godinu 1852.

Od Radoslava Razlaga i Ivana Vinkovića-a.

Namen pretresovanja slovstvenih del je, odkriti ceno in vrednost taistih, kakor tudi, in sicer posebno, pokazati na pogreške in nedoveršenost izdelkov. Po tem takem je naravno da pisatelj izverstnih in manj izverstnih sestavkov ne gre enaka hvala. Je sicer neka stranka današne dni, ki meni in tirja, da naj se vse hvali, kar koli je kdo v slovenskem jeziku pisal, naj ima kako ali nikako vrednost. Iz tačiga djanja pa izvira dvojna napaka, namreč: 1) se vsak nepoklican pisun vriva v versto slavnih pisateljev, kar prvemu pogum daje, družim jemlje, in 2) se tako zasije ljulika med čisto rumeno pšenico, kar je slovstvu le v škodo. So pa tudi ljudje, ki slovstvena, posebna pesniška dela razsojujejo, akoravno le iskricice v njih ne zapopadejo, akoravno jih ne razumijo ali celo berejo ne, nekatere tudi dobiček ali kaka druga vez oslepi in zapelje. Tako govorimo iz prepričanja, in kam to pelje, smo zgorej omenili.

To se nam je treba zdelo opomniti, preden začnemo resnično in na kratko pretresovati Zoro.

Obstati moramo, da nam sestava Zore dopade, vendar pa nikakor ne moremo terditi, da bi bila naj izverstniši koledar Jugoslovancev, kakor se je poslednjič slav. Bčela izrekla. Koledar gospoda dr. Bleweisa, akoravno ne tako obširen, je gotovo izverstniši, ker je v njem vsak sestavek popolnoma doveršen, česar v Zori ne moremo terditi. Nismo sovražniki zjedinenja jugoslavenskih narečij, marveč so to naše naj iskrenejše želje, zavolj tega tudi nikakor ne grajamo, ako se piše „lepoga“ „ženu“, „dvigaju“, posebno ker se poslednje dve končnici tudi v starih slovenskih knjigah najdejo in ker jih v nekterih krajih tudi Slovenci tako izgovarjajo; vendar pa je jezik posebno v nekterih sestavkih tako zmeden in besede, čudno skovane, tako zmešane, da se glasi ušesom kakor ubiti zvon in lepoglasje, prvo lastnost lepoznanstva tako močno žali.

Pervi sestavek po koledarju „Divotvornost (romantika)“ od R. R., ktero razdeli v divotvornost

a) ushodnih (istočnih) narodah,
b) stare Grecie,
c) srednjega veka,
d) sadašnjosti — je po vsej pravici izversten imenovati, ker je pisatelj dobro prevdardil nalogo in jo umno doveršil.

Drugi sestavek „Erbosajdan“ narodna povest od Božidara Raiča je tudi dobro doveršena, samo lepoglasnega jezika mu manjka kakor prvemu.

Naj izverstniša je pa povest „Boriš“ od Josipine Turnogradske, ker jo razun notrajnega jedra tudi lepota jezika krasi.

Nato pridejo pesniška dela, in sicer najprvo Milotinke Lovreta Toman-a. Milotinke kovati v pravem pesniškem duhu je bil le naš neumerli Prešerin mojster, družega se ne poznamo. Je pa tudi težavna naloga razodevati, čute, za ktere nobene besede ni, toraj je tudi naravno, da se med celimi centi milotink tako malo taci najde, ki bi zares kaj veljale. Pri tej sorti pesništvu je steza, po ktere pesnik hodi, tako oska, da je zares velika težava, na to ali uno stran ne omahnuti in kdor to stori, je že zgubil pravo pot. Beseda mora biti priprosta, nevisokoleteča, in vendar mora persa prodreti in se v serce vsaditi. Najboljša smisel je gotovo v četertej milotinki. — Nato pridejo Cuznerjeve poslovenjene pesmi od Lovreta Tomana, katerih nekatere so res lepe, in vidi se iz njih, da pesnik o pesništvu napreduje.

Tudi R. R. je pokazal, da ni prazen pesniškega duha.

Da se je tudi serbskemu pravopisu prostor odločil, jo vse hvale vredno.

O „Mirovnem shodu“ in „Narodnih pripovedkah“ je razun lepoglasnosti jezika vse prav dobro.

Poslednja junaska pesem „Minka“ je pa gotovo najslabše delo cele „Zore“. Cela dogodba je popisana v prozaiski besedi, junaska pesem in v etegiškem merilu! Reka šestomera ne buči, ne podera pred saboj, kar se ji nasproti stavi, potok petomera ne šumlja v milej melodii, jezik sam na sebi je le malo lepoglasen, merilo vsiljeno. Razun tega pa se tudi še druge napake najdejo, Minka je tako krasna, da bi se bil celo angelj vanjo zaljubil, tako sramožljiva i nedolžna in vunder je že Lorberiću v naročju, ko jo on se komaj vidi. S preslico, metlo i piskrom imamo v današnjih časih v junaskih psmih tudi neradi kaj opraviti, Homeru bi pač kaj tačega ne bilo zameriti, —

„Ljubiti tebe ni tež“, — — — — — zakaj ni šestomero popolnoma? Razun tega se pa tudi več gramatikalnih pogreškov najde, kakor:

„Prosta sem deklica, snube sim viteza nikakor vredna“ ali:

„Medjutim kaže se zgled, ni mu v nebesah podruž“ ali:

„Nikdo ne manjka zmed njih, ki so ne padli za dom“

Ravno tako tudi merilnih napak ne manjka, kakor:

„Več se je čakal, pomoč za Krajne, Koroskoga i

Drutih — — — — —

Odgovori ona brz: daj svoje orodje mi ino Pusti — — — — —

Poslednjič piše gospod Toman o glasju „oga“ „ega“ „iga“, o čemur vendar le malo omeni, ampak se v druga obnebjazgubi, in celi spis z neko čudno povestico konca.

Zori so tudi pridjani „Životopisi“ od R. R. Začudili smo se, da v življenjopisih najslavnijih mož pogrešamo, med tem ko druge beremo, o katerih še nikdar slišali nismo. Koseski, Vodnik, Vertovec, Podgorški, Kastelic, Detomil, Terdina, Vilher, Gornički itd. itd. vsih teh ni v životopisih!! Zdi pa se nam tudi, da je nekatere neka osebna moč med pisatelje v životopise posadila.

Na koncu knjige najdemo še 4 listine od R. R. in Svršetek, o katerih se le z jezikom ne moremo popolnoma sprijazniti.

Toliko o kratkem. Upamo pa, da nam ne bo zavolj te presoje nobeden zameril, ker smo govorili, kakor smo za prav spoznali. — Sicer pa priporočimo knjigo, ki zapopade zares marsikaj dobrega, vsacemu domorodcu, in to toliko bolj, ker je tudi nje cena zlo niska, ker zapopade 178 strani in le 30 kr. velja. Cegnar.

Naj novejše.

Avstrijanska.

Minister denarstva, baron Kraus je odstopil in na njegovo mesto minister kupčije vitez Baumgartner stopil, ki bo pa tudi še vodstvo kupčije obertnije in javnih stavb oskerboval.

Francoska.

Za predsednika republike je spet Napoleon z veliko večino glasov zvoljen.

Angleško.

Telegrafiško naznanilo sporoči, da je lord Palmerston po tirjanju kraljice na predlog lorda Russel iz ministerstva odločen bil in da je na njegovo mesto postavljen lord Granville.

LEPOZNANSKI LIST.

M i n k a

junačka deklica

Od Ivana Vinkovića.

(Konec.)

Kakor vkorenjen Lorberić z mesta se maknut' ne more,
Čudno se djanje mu zdi, razni obrazi lete
Njemu pred očmi i tak uzoruje: Priroda ne pozna
Razlike med ljudmi, človek zmišljava si jo;
Bog sočuje nam da, zaduši ga predsoja.
Ljubav je krasi vir, tamno razsveti nam noč,
Zloba pak svalji nas v brezden izdolbljen sovražnih od vragov.
Lazni se črvu črv družu objeti ga smé;
Samo človeku je ljubavi čutje nebesko zavrtó,
Če smo razna rodú, nižjeg' i višjeg' stanu.
Bil bi še dalj' uzoroval da nijeso mestjani prišli,
Kteri mu obznané, kako seljani beže.
Pred Turčini, ki le dvé uri oddaljeni jeso;
Toljka množina jih je, trave i listja ni več.
Zaslišavši to Lorberić hiti k obrane pripravam,
Straže nastavi povsod, vse oborožati da.
Sdaj še le župan stari si piplje lasé i se kesa,
Da nije Minki vérjel i joj pomoči ni dal. —
Bolje i bolje góstijo se bégajoči seljani,
Mesto se že polni, gosta že tema črni.
Vrata se zaprejo, ognji po bednjih visoko kresijo,
Tak da vénca plamen mesta zidovje okrog.
Čvrstih, pogumnih se děčkov bojno pétje razlega
U vse kraje vétrov, v Dédonce sliši se cló,
V Gorco, Ohrajno i Radgono gornjo i bližje vrhe
Gromno donečih glasov, krog pa je tiho biló.
Lorberić, ki mu sdaj velja ne zgubiti poguma,
Premda težka srdca vidi se tu ino tam.

Tukaj tolaži, tam nadihava mladenče junake,
Starce pita za svét, kako se staviti v bran.
Vriska prestane, pospijo krog ognjev, tužno je, mirno;
Sdaj se razvedri nebó, luna nastopi svoj pot.
Lorberić, ki mu spati ne puste skrbi prevelike,
V nebo obrne pogled, vzdehne globoko: **O Bog,**
Bezbrojnih stvoritelj svétov, v rabsode me hipu sačuvaj,
Bodi zavetje nam Ti, reši nas vére vragov. —
Opet sdaj vkloni glavó i desnio položi na srdce,
Primlja udarce srdca, kucanje koj razumi.
„Mene srdce tak močno boli — kdé, kdé si ti Minka,
Minka moj angel, o da sdaj te v naročju imam,
Nikdo te ljubljena od mene nebi več ločiti mogel!
Bog je Turčinom ne daj, vsmrtni za Minko me prej!
Odpri — se sliši zpod bedna — pomoč! To so Minkini glasi;
„Nujte junaki za mnóm;“ k tajnim dolj vratam hité.“
Minka se hori tu s tremi možu stopivša iz čolna,
Bila Turčina sta dva, tretji iz Ptuja trgovce;
Prva poséčejo, tretjega vlovijo i odpeljajo.
Medjutim kaže se zgled, ni mu v nebesah v podruž.
Roni bezglasno hvaležna solze gorke ljubezen,
Srdce na srdcu leži, rajska obdaja ju slast;
Čelo i ustnice, njeno obličje celiva ognjeno
Ljubček joj, ker je zaklád najdel spet svojih želja.
„Duša má draga, kako v toj uri si mogla sim priti.
Kaj le tvoj je namen, kaj le danas je bil?“
„Vlast ino vére pred Turki otéti, ki nam jo sramijo.“
„Kaj pak te sablje pomen, reci od kod jo imaš?“
„Idem ločivša se tebe gor v Radgonski grad ino zprosim,
Kar mi je otec tvoj ne htél privoliti za nič.
Najdemo trumo Turčinov, ki sdaj tam v krvi ležijo,
Ino ta sablja je glen jednoga padših iz njih.
Trojica, zdi se mi, vendar je ušla: ta dva ino tretji.“
„Ptujčan? zlobo redi to ljubosumnost vragá.

Minka, ne veš, on jeste moj tekmenec i se maščuje.
Izdaica proklet, gavrani da te jedo!
Srce ti drobno razsečem — ne, ne! ga pustim pri življenju:
Ljubiti tebe ni trz. — — — — —
„Moj odrésitelj! kako se ikda ti zahvaliti morem?
Tva veledušnost te stri vrédnoga tvoje časti. —
Ljubi moj, kako te rada imam — pak tvojga očeta
Vpora se močno bojim — ne bodeš nikada moj.
Prosta sem déklica, snube sem viteza nikakor vrédna.“
„Zlahita te nježno srdcé, bistri te pamét in um,
To so jedine lastnosti ne pismo pečateno zlahite;
Ljubica nič se ne boj, upajva v milost Bogá.“

Zora že zlatom obnebe obdava i krajci oblake,
Razvedré se poljá, z veže se vidi množtvó
Dušmanov Turkov prot Cankovi neizbrojivo ležečih.
Ně se ura devet, že navaljuje gromád
Radgono, koja se hrabro, krepko još dolgo protivi,
Krví že mnogo curi, zmage pak upanja ni;
Morajo naši se vrnuti, ako poginuti nečo.
Sténja riv ugrskih vrat, Turkov se polni že most.
Minka to vidti sgrabi sekiro i vseče v verige,
Tako da s Turki se most vdere v globino vodé.
Rěšeni jesmo! izklikne veselo braniteljev truma,
Minko na rokah nesó k Lorberu, da jo časti. —
Mrzlo jo k sebi pokliče zavídnik samo v stanico,
Ino joj tak govori: Nisem te poznat poprěj,
Déklica draga, je žal mi jesem te takrat razzalil,
Sdaj ti to nadoměstim, evo ti dvajsti zlatie;
Vidiš, so lépe i moreš prav mnogo veselja iméti,
Vendar oblubi nasprót, žena da nikdar neboš
Mojega sina, da koj, ko mogoče ti bo, se odstraniš,
Da izcrpiš si ti novo ljubezen iz prs.“
„Nisem bogata, gospod, pa téh — reče ponosno déklica —
Penez nezemem nikak — i mu je hiti pod stoj —
Zenom mi hiti zabraniti morete svojemu sinu,
Brez da vam dam svojo rěc; da ga pa ljubim, nikolj!
Prvo obečam, alj drugo je v božjoj, ne mojej mogoči:
Dal mi je ljubav sam Bog, more jo vzeti mi Bog.
Srečno!“ Se priporoči ino gre zapustivša v osupu
Lorbera, kteri nikolj toga ni mislil od nje.

Kriva zpet mrak že pozemlje u svoje neznane pokrile,
Smutno biva srdcé, kajti za jutro ne vé;
Nezna, alj bode se, kada se mileno solnce zažari,
Kucalo svobodno, ker sdaj se ji ljubav topi.
Čudno stvorenje! se vedno vrti, kar obdaja nas tukaj:
Den neprijazno nam noč, noč, opet svetlost sledi.
Radgono foto presrečno mésto svobode že možda
Intra podjarmljeno je ino ostane sto lét —
Kako brodar se v nevihti visokoga morja zaupa
V Boga vsemožneg duha, druge pomočne vé.
Od krvoločnih i groznih sovražnikov krožma obdano,
Spasenja neima, kam god metne svoj brižni pogled.
Radgono osvobiti iz toga stanú stavi Minka
Svoje življenje na kraj, nič nemareča za smrt.
Hiti se v tursko oblěko pride zvijavša čez tabor.
Slučajno se nagodi, konja da najde s uzdoj;
Vsede na njega se, dirja na skok kako piš tako hitro,
Jaše že uro polí, da se podkovi iskré.
Vstavi se malo, da konj si oddehnuti more od bégai
Sdaj pak se zmislí očé, njegovih slednjih beséd —
Detinska ljubav jo vabi domu, domovine pogibelj
Sili jo močno naprej, ljubav i nježna dolžnost.
Jeste u boru, borišče pa mehko srdcé dévojšice.
Stopa lagahno konjič, v nebo vpre ona okó;
Uprav pogodi prav svetlo zvézdo ino reče: ja tebe
Tebe zvézda, sledim, Bog te je goraj mi vžgal
Teci sdaj konjič i vdarjaj tla naprej, drugače bo kesno.
Opet sdaj dirja na skok, hitreji nije se piš.
V Lipnici polja širokoga méstu je onoga časa
Vojska ležala, je bil nje povellitelj Arnešt,
Imenovan od neumortjene hrabrosti želézni
Več se je čakal, pomoč z Krajne, Koroškoga i
Drugih še sosedjin, silno da vdariti more na Turke;

V posvėtovanju sėdi vodje mu vsi na okrog.
Bilo je pozao že v noč, si je želėl počivanja truden,
Tu pa se vitežki um sředstva pripravlja za mor.
Ravno so sklėnuli bili prej ne nastopiti poti,
Dok pričakana pomoč sjači je dobro za boj,
Trudni ko bili so vstanejo, da se počivat podajo.
Pak doprieto jim to ni mélo biti to noč:
Najmre vojscak napovė, da déklica želėva pohotno,
Vodja Arnešt da joj da posluh se sdaj toti hip.
Važnih poročil od Radgone, rekla je déklic da ima,
Kaj se odložit ne da brez da pogibelj sledi.
Minka stopivša v dvorano je vitezom tak govorila:
Ljubi gospodje, dok vi mirno sėdite tukaj.
Radgona sténja v pogibelji, možda propadne se nocoj
Gotovo pak se ne bo dva dni držala naj več.
Prvi napad so Turkov krepko i srečno odbili,
Kako nadalje pak bo, lahko se misliti da,
Neizbrojena množina tam Turkov okoli nastaja,
Mésto pozobljejo še, kako se reče, poidoč;
Že so méstjani odločili tudi le čakati osem
Ino štirideset ur, Turkom se vdati potom.
Vitezi hrabri, nebošte sovražniku nas prepustili,
Kteri pretaka nam krv, krove nam zge naših hiš,
Kteri se vére ne česti, naše naj dražie blago,
Nujte vsi brz na nogé, tam smo se prej bode šest.
Bila to rekla s gorečnostjo takoj, da vse je spodbodla,
Da se zaslíši v en glas: Arnešt, daj vodi nas vboj!
Mi ti sledimo, da Turki zvédo, da i mi še živimo;
Naših želėzo naj prs tursko potere vso moč. —
Kaj češ déklica, dobroga da ti storim, reče Arnešt,
Kteromu se je ponos Minkin prav silno dopal?
Odgovori ona brz: daj svoje orodje mi ino
Pusti me iti kraj te, pusti me soboj u boj. —
Hajdmo u bitko, u boj za Bogá, domovino i véro,
Vzklíknejo vitezi vsi, daleč okoli hrumi.
I za pol ure se česta že ziblje ko silje na njivi,
Gnan od čolnov se val vgraža za valom v prekuc.
Vstave se blizo Adač, ino malo se okrepčajo;
Potem pa bitka se vžge, kake se možda ni blo.
Grozno se kolejo, nikomu čisto pardona ne dajo,
Strašni Slovenci so, kad jezni na koga vdare!
Ipak bi skoro premagati bili, a bilo bi čudo?
Desetkrat Turkov je več, mnogo zmag slavili so.
Sreda se močno drži, samo krili majate se skoro;
Téma pa pride pomoč, méstjani bijo od zad.
Minka spazivša to sili naprej, ji ljubezen u roki
Srečno meč k cilju vrti, turske presėka redé;
Tam pa jo skrikom pozdravijo Radgone sini slovenski,
Bolj jim še raste pogum, „udri“ je jeden le krik. —
Bogomir kaj je občutil, se neda popisati tukaj.
Déklica stopi mu vstrite, bita pobočnik mu je;
Take dvojice se svet ne vidil nikoli u boju:
Ostri ljubezen nju meč, svornost pa Turke tlati.
Ze se valjajo tisućine sovražnikov v krvi;
Iščejo v Muri pobėg, tam pa je smrti požrėv.
Kaj pa je tam, glej! koj se tam tako junačko obnaša?
To je junak Bogomir, oj kako seče na vskriž.
Mah ino mah pogodi, tu tam se svali vseгда glava;
Več onemaga mu pest, k temu potekne se konj.
Minka postavi se v bran ino ljuboga rěši od smrti,
Zanjga prestane živět', — Turk joj razkolje glavó.
Bitka prestane, Turčinov dvadeset je tisući mrtvih.
Naši se sberejo vkup, Bogu zahvale na glas.
Padla je nėka tud glava slovenska, pa dobljena zmaga
Bode za vnuce še kinč, hrabrosti dědov izgled.
Vidi vesele Arnešt vse svoje junake v radosti
Nikdo ne manjka zmed njih, ki so ne dadli za dom:
Samo tam vsrėdi bojišća en mladi junak prebirava
Truplja padnuvših, je bil Lorberič težkog' srdcá.
Svojo išče si ljubico, Minko dévico junačko,
Najde jo, v krvi leži, mu za uveké že spi. —
V Hrastovih otec samotėž brez Minke živeti ni mogel;
Za njoj ta gor se podá, kdėno več ločenja ni.

Odgovorni vrednik: Dragotin Melcer. — Založnik in tiskar Jožef Blaznik.

Vradni list št. 90.

Št. 9963.

Proglas.

(222.) c 3

Podpisani, rojeni leta 1830 namreč:

Anton Hlebs	iz Dobrujn	št.	25
Juri Šusteršič	„ Jezera	„	8
Jožef Pernot	„ Verhnike	„	140
Jernej Božič	„ Polhovega gradca	„	38
Martin Zupancič	„ Velike stare vasi	„	18
Anton Kramar	„ Zaloga	„	14
Valentin Rosman	„ Zgornih Pirnič	„	34
Anton Okorn	„ Hake	„	6
Gasper Šetina	„ Zlil	„	22
Blaž Praprotnik	„ Smolnika	„	3
Filip Samagor	„ Prevoja	„	15
Pavel Zaversnik	„ Hriba	„	11

Janez Podvies „ Gostec „ 12
in Jožef Sever „ Ježce „ 24
se še niso za vojaško nabiro za leto 1851
oglasili, se toraj pozovejo, o treh mescih to-
liko bolj gotovo pri c. k. okrajnem poglavar-
stvu v Ljubljani se oglašiti in se opravičiti,
zakaj da se dozdej niso predstavili, ker se bo
sicer z njimi kakor z begovci ravnalo.
C. k. okrajno poglavarstvo
Ljubljana 6. decembra 1851.

Št. 3994.

Oznanilo.

(223.) 3

Podpisano c. k. poštno vodstvo za prav
spozna dobo za vložitvo ponudb glede pe-

godbinega prevzetja potrebnih sedlarskih, ko-
vaških, kolarskih, klamfarskih in steklarskih
del za popravo poštnih vozov, ki je bila od
tukajšne vradnije po oznanilu od 20. novembra
t. l. št. 3616 pod stavkom 6 do 20. t. m.
odločena noter do 10. januarja 1852 podalj-
šati, da se bo tistim, ki hočejo ponudbo storiti
veči priložnost dala, pogodbine odločbe kakor
tudi tarifne stavke pretehtati in to s podpisom
poterditi.

Kar se s tem sploh naznani.

C. k. poštno vodstvo.

Ljubljana 18. decembra 1852.

Hoffmann s. r.

